

*manu*SCRITS

Revista d'història moderna

20

Les relacions Església-Estat
durant l'època de la Il·lustració

DADES CATALOGRÀFIQUES RECOMANADES PEL SERVEI DE BIBLIOTEQUES DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

Manuscrits. Revista d'Història Moderna

Manuscrits. Revista d'Història Moderna / Universitat Autònoma de Barcelona. Facultat de Filosofia i Lletres. Departament d'Història Moderna i Contemporània. — 1 (maig 1985 -). — Bellaterra : [Universitat Autònoma de Barcelona*, 1985-]. — 23 cm

Annual

ISSN 0213-2397

I. Universitat Autònoma de Barcelona. Departament d'Història Moderna i Contemporània.

I. Història Moderna.

94

Director

Javier Antón Pelayo

Secretaria de redacció

Montserrat Jiménez Sureda

Consell de redacció

Carles Blanco, Betlem Castellà, Antonio Espino, M. Antònia Martí, Josep Palau, Josep Lluís Pérez, Lluís Roura Aulinas, Pilar Sánchez, Francesc Serra, Antoni Simon Tarrés

Consell assessor

Carlos Aguirre Rojas (Universidad Nacional Autónoma de México, México), Ángel Alcalá (Brooklyn College, The City University of New York, United States), Peter Burke (Emmanuel College, Cambridge, United Kingdom), James Casey (Norwich University, United Kingdom), Antonio Domínguez Ortiz (Real Academia de la Historia, España), John H. Elliott (Oxford University, United Kingdom), Josep Fontana (Universitat Pompeu Fabra, Espanya), Giovanni Levi (Università Cà Foscari di Venezia, Italia), François López (Université Michel de Montaigne-Bordeaux III, France), Geoffrey Parker (The Ohio State University, United States), Eliseo Serrano (Universidad de Zaragoza, España), Stuart Woolf (Università Cà Foscari di Venezia, Italia)

<http://seneca.uab.es/manuscrits>

Direcció i tramesa d'articles

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament d'Història Moderna
i Contemporània
08193 Bellaterra (Barcelona). Spain

Subscripcions i intercanvis

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Publicacions
08193 Bellaterra (Barcelona) Spain
Tel. 93 581 10 22. Fax 93 581 32 39
sp@uab.es

Coberta

Loni Geest & Tone Høverstad

Composició

Medusa
c/ Carme, 16, 2n 1a
08001 Barcelona. Spain
Tel. 93 302 50 74. Fax 93 302 50 74
medusagraf@eresmas.net

Edició i impressió

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Publicacions
08193 Bellaterra (Barcelona). Spain
Tel. 93 581 15 96. Fax 93 581 32 39
sp@uab.es

ISSN 0213-2397

Dipòsit legal: B. 2994-1985

Imprès a Espanya. Printed in Spain

Imprès en paper ecològic

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia, el tractament informàtic i la distribució d'exemplars mitjançant lloguer és rigorosament prohibida sense l'autorització escrita dels titulars del «copyright», i estarà sotmesa a les sancions establertes a la Llei. S'autoritza la reproducció del sumari i dels resums sempre que n'aparegui la procedència.

Les opinions expressades en articles, notes, informacions, ressenyes i treballs publicats a MANUSCRITS són d'exclusiva responsabilitat dels seus autors.

Aquesta revista es regeix pel sistema de censors.

Índex

Manuscripts

Núm. 20, p. 1-246, 2002, ISSN 0213-2397

Les paraules clau són en llenguatge lliure.

S'autoritza la reproducció dels resums i de les pàgines de l'índex.

13-14 Editorial

DOSSIER. Les relacions Església-Estat durant l'època de la Il·lustració

17 Presentació

19-28 **CALLAHAN, William J.** (Universidad de Toronto. Victoria College)
Moralidad católica y cambio económico. *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2002, núm. 20, p. 19-28.

Este artículo explica las corrientes eclesíásticas de crítica basada en cuestiones morales hacia la política económica auspiciada por la burocracia borbónica de la Monarquía Hispánica a lo largo del siglo XVIII.

Palabras clave: moralidad católica, política económica, burocracia borbónica, Monarquía Hispánica, siglo XVIII.

Moralitat catòlica i canvi econòmic

Aquest article exposa el desenvolupament dels corrents eclesíàstics de crítica moral envers la política econòmica auspiciada per la burocràcia borbònica de la Monarquia Hispànica al llarg del segle XVIII.

Paraules clau: moralitat catòlica, política econòmica, burocràcia borbònica, Monarquia Hispànica, segle XVIII.

Catholic Morality and Economic Change

This article expounds the evolution of an ecclesiastic critical thought based on morals and referred to the economic policy sponsored by the Bourbon bureaucracy in the Spanish Monarchy during the eighteenth century.

Key words: Catholic morality, economic change, Bourbon ministers, Spain, Eighteenth century.

- 29-59 **BARRIO GOZALO, Maximiliano** (Universidad de Valladolid. Facultad de Filosofía y Letras. Departamento de Historia Moderna, Contemporánea y de América)
Sociología del alto clero en la España del siglo ilustrado. *Manuscrits. Revista d'Història Moderna*, 2002, núm. 20, p. 29-59.

Después de ofrecer unas ideas generales sobre el acceso a la carrera eclesiástica, me centré en el estudio del alto clero y, más en concreto, de los obispos que rigen las diócesis españolas en el siglo XVIII, analizando los criterios de selección, los rasgos sociológicos de los electos y su poder económico con el fin de mostrar una visión general de este grupo social.

Palabras clave: clero, carrera eclesiástica, obispos, siglo XVIII.

Sociologia de l'alt clergat en l'Espanya de la Il·lustració

Després d'oferir unes línies generals sobre l'accés a la carrera eclesiàstica, l'autor es centra en l'estudi de l'alt clergat, especialment dels bisbes que regiren les diòcesis espanyoles en el segle XVIII. Per tal de mostrar una visió general d'aquest grup social, Maximiliano Barrio analitza els criteris de selecció i els trets sociològics i el potencial econòmic dels electes.

Paraules clau: clergat, carrera eclesiàstica, bisbes, segle XVIII.

Sociology of the High Clergy in Spain During the Enlightened Century

Thereafter showing a general knowledge about the access to the clerical life, I shall try to manage the study of the high clergy, and mainly, the Bishops, who ruled the Spanish dioceses during the eighteenth century. I shall try to ponder the enrolment criteria, the sociology features from the elected ones and their economic power to give away a general view of the social status.

Key words: clergy, clerical life, bishops, eighteenth century.

- 61-70 **CARRASCO RODRÍGUEZ, Antonio** (Universidad de Alicante)
Cataluña y el Real Patronato en el siglo XVIII. *Manuscrits. Revista d'Història Moderna*, 2002, núm. 20, p. 61-70.

Detallada descripció del Real Patronato en el Principado de Cataluña durante el siglo XVIII. El autor divide el marco de esta regalfia en tres atribuciones: el nombramiento de beneficios eclesiásticos, la disposición de una parte de las rentas para la concesión de pensiones y la protección de la Iglesia catalana de cualquier forma de abuso.

Palabras clave: monarquía borbónica, Real Patronato, Cataluña, siglo XVIII.

Catalunya i el Reial Patronat en el segle XVIII

Al llarg d'aquest article, es fa una detallada descripció del funcionament del Reial Patronat a Catalunya durant el segle XVIII. L'autor divideix aquesta regalia en tres atribucions: el nomenament de beneficis eclesiàstics, la disposició

d'una part de les rendes per a la concessió de pensions i la protecció a l'Església catalana de qualsevol forma d'abús.

Paraules clau: monarquia borbònica, Reial Patronat, Catalunya, segle XVIII.

Catalonia and the Royal Patronage during the Eighteenth Century

Focusing on ecclesiastic benefices, royal uses of ecclesiastic revenues and the pretext of royal protection of the Church, this article describes how the so-called *Real Patronato* — Royal Patronage — functioned in Catalonia during the eighteenth century.

Key words: Royal Patronage, Catalonia, eighteenth century, Bourbons, Church.

71-89 **BADA I ELIAS, Joan** (Universitat de Barcelona. Departament d'Història Moderna)

Les relacions entre els bisbes i l'Estat a la Catalunya de la Il·lustració. *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2002, núm. 20, p. 71-89.

En el marc general de canvi que van experimentar les relacions entre l'Església i l'Estat al final del sis-cents, s'analitza el cas català a partir de les mesures preses després de l'entronització hispànica dels Borbons: el *pedimento* de Macanaz, els concordats o la política de nomenament de bisbes. Les personalitats que van ocupar les seus catalanes a la segona meitat del segle XVIII reflecteixen una peculiar barreja d'il·lustració i regalisme.

Paraules clau: monarquia borbònica, Espanya, Il·lustració, regalisme, segle XVIII.

Las relaciones entre los obispos y el Estado en la Cataluña de la Ilustración

Dentro del marco general de cambio que experimentaron las relaciones entre la Iglesia y el Estado a finales del Seiscientos, el caso catalán es analizado a partir de las medidas que se llevaron a cabo tras la entronización de los Borbones en España: el *Pedimento* de Macanaz, los concordatos o la política de nombramiento de obispos. Las personalidades que cubrieron las sedes catalanas durante la segunda mitad del XVIII constituyen una particular mezcla de ilustración y de regalismo.

Palabras clave: monarquía borbónica, España, Ilustración, regalismo, siglo XVIII.

The relationship between bishops and State in Catalonia during the Eighteenth Century

The author analyses the relationship between the bishops that exercised their pastoral duties in Catalonia and the Spanish Government during the eighteenth century.

Key words: Catalan bishops, Spanish Government, regalism, Bourbons, eighteenth century.

91-109 **SMIDT, Andrea J.** (Universidad Estatal de Ohio. Departamento de Historia)

Piedad e ilustración en relación armónica. Josep Climent i Avinent, obispo de Barcelona, 1766-1775. *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2002, núm. 20, p. 91-109.

La autora analiza el pensamiento reformista del emblemático Josep Climent i Avinent (1706-1781), obispo de Barcelona de 1766 a 1775 y uno de los principales representantes de la Ilustración española. Un movimiento caracterizado, a diferencia de su homónimo francés, por la coexistencia de la razón y de la fe en sus postulados.

Palabras clave: Josep Climent i Avinent, 1766-1775, Ilustración, Iglesia, regalismo.

Pietat i il·lustració en relació harmoniosa. Josep Climent i Avinent, bisbe de Barcelona, 1766-1775

L'autora analitza el pensament reformista de l'emblemàtic Josep Climent i Avinent (1706-1781), bisbe de Barcelona de 1766 a 1775 i un dels principals representants de la Il·lustració espanyola. Un moviment caracteritzat, a diferència del seu homònim francès, per la coexistència de la raó i de la fe en els postulats.

Paraules clau: Josep Climent i Avinent, 1766-1775, Il·lustració, Església, regalisme.

Piety and Enlightenment in harmonious relationship. Josep Climent i Avinent, bishop of Barcelona, 1766-1775

Although The French Enlightenment turned in an anti-Catholic direction, the cause of the *Luces* in Spain was not perceived as incompatible with the chief element of Spanish identity, Catholicism. In this context, what can be defined as the Spanish Enlightenment entailed a purification, or «enlightening», of the Catholic faith rather than its abolition. Thus, for Spanish *ilustrados*, to oppose «superstition» was to oppose a trait regarded as extrinsic to the faith, not an element essential to it. Of all *ilustrados*, Josep Climent i Avinent (b. 1706, d. 1781), bishop of Barcelona from 1766 to 1775, stands unparalleled in eighteenth century Spain for his unique way of interweaving notions of enlightenment and Catholic reform. While many thinkers in Spain rallied for the enlightened notion of progress, Climent employed a language of classical republicanism in the Christian guise of admiration and emulation of the early Church. Unlike many reformers in his day and age, Climent had no qualms about explicitly identifying the key obstructions to his reforms while foreseeing the obstacles with exceptional lucidity.

Key words: Josep Climent i Avinent, 1766-1775, Enlightenment, Church, regalism.

- 111-119 **SERRA I SELLARÉS, Francesc** (Universitat Autònoma de Barcelona) Un senyoriu en crisi: municipis i parròquies contra el Monestir de Bages durant els segles XVIII-XIX. *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2002, núm. 20, p. 111-119.

Des de la baixa edat mitjana, el Monestir de Sant Benet de Bages, gran senyor feudal del Pla de Bages, començà de topar amb interessos d'altres sobirans del territori. Aquests xocs s'incrementaren notablement durant l'època moderna, i ocasionaren greus conflictes entre senyors i vassalls. Després d'una llarga etapa d'interposició de plets i d'enfrontaments, la Baronia de Bages s'erosionaria per a sempre. La crisi de l'Antic Règim segaria la vida de nou segles de monaquisme al Pla de Bages.

Palabras clave: monaquisme, Sant Benet de Bages, sobirania, pugnes, Antic Règim.

Un señorío en crisis: municipios y parroquias contra el Monasterio de Bages durante los siglos XVIII-XIX

Desde la Baja Edad Media, el monasterio de Sant Benet de Bages, gran señor feudal del Llano de Bages, empezó a chocar con intereses de los otros soberanos del territorio. Estos choques se incrementaron notablemente durante la Época Moderna, ocasionando graves conflictos entre señores y vasallos. Después de una larga etapa de interposición de pleitos y de enfrentamientos, la Baronía de Bages se extinguiría para siempre. La crisis del Antiguo Régimen pondría fin a nueve siglos de monaquismo en el Llano de Bages.

Palabras clave: monaquismo, Sant Benet de Bages, soberanía, pugnas, Antiguo Régimen.

A domain in crisis: Towns and Parishes Against the Abbey of Saint Benedict from the XVIIIth to the XIXth century

Since late Middle Ages, the Abbey of Saint Benedict, feudal lord of Bages' plain, suffered several attacks from other territorial lords. These conflicts increased during the Modern Age causing serious confrontations between lords and vassals. After a long time, these mixed confrontations ended by the suppression of the very-ancient and once prosperous Abbey, seized by Bourbon Administration.

Key words: Sant Benet de Bages, Benedictine abbey, Catalonia, regalism, eighteenth and nineteenth centuries.

MISCEL·LÀNIA

- 123-132 **BENÍTEZ, Josep Maria, S. I.** (Universitat Gregoriana Pontificia) Historiografia caputxina catalana recent. *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2002, núm. 20, p. 123-132.

Donant rellevància a l'obra de Fra Valentí Serra de Manresa sobre els caputxins de Catalunya al llarg dels segles XVIII i XIX i fins el 1936 com a eina per als

investigadors d'història eclesiàstica, l'autor ens presenta i descriu aquesta darrera aportació a la historiografia caputxina que destaca tant aspectes interns dels frares com la mentalitat, la vida quotidiana i cultural, com l'actitud política i l'adaptació institucional de l'orde respecte de l'autoritat del moment.

Paraules clau: 1700-1936, Catalunya, orde caputxí, Valentí Serra de Manresa.

Historiografía capuchina catalana reciente

Dando relevancia a la obra de Fray Valentí Serra de Manresa sobre los capuchinos de Catalunya a lo largo de los siglos XIX y XX —y hasta 1936— como herramienta para los investigadores de historia eclesiástica, el autor nos presenta y describe esta última aportación a la historiografía capuchina que destaca aspectos internos de los frailes y la mentalidad, la vida cotidiana y cultural, la actitud política y la adaptación institucional de la orden con respecto a la autoridad política de cada coyuntura.

Palabras clave: 1700-1936, Catalunya, orden capuchina, Valentí Serra de Manresa.

The new Catalan Capuchin Historiography

The author analyses the work of the Catalan historian Fra Valentí Serra de Manresa who has focused his researches preferably on his own Capuchin order from the eighteenth century to 1936.

Key words: 1700-1936, Catalonia, Capuchin order, Valentí Serra de Manresa.

133-155 **GÓMEZ DÍAZ, Donato** (Universidad de Almería)

«Buen alimento, mejor pensamiento»: el consumo en un convento almeriense a fines del siglo XVII. *Manuscrits. Revista d'Història Moderna*, 2002, núm. 20, p. 133-155.

Análisis de la alimentación a través de los libros de gastos de un Convento a fines del siglo XVII. Valoración de los utensilios utilizados en la cocina; los productos y especias; las bebidas, dulces y tabaco. Se evalúa la alimentación como jerarquía, en las fiestas y con los enfermos. Y también como resultado del medio ecológico.

Palabras clave: siglo XVII, historia de la alimentación, ecología, convento franciscano.

«Bon aliment, millor pensament»: el consum en un convent d'Almeria a la darrereria del segle XVII

Anàlisi de l'alimentació a través dels llibres de despeses d'un convent al final del segle XVII. Valoració de les eines utilitzades en la cuina; els productes, les espècies, les begudes, els dolços i el tabac. S'avalua l'alimentació com a jerarquia, en les festes i amb els malalts. I també com a resultat del medi ecològic.

Paraules clau: segle XVII, història de l'alimentació, ecologia, convent franciscà.

«Good food, better th ought». Diet in a Franciscan convent at the end of xviith century

This article is an analysis of a xviiith century Franciscan convent diet through some of its books of expenses. The author describes the utensils, products, spices, beverages, sweet and tobacco used in the coenobium's kitchen and he classifies the food according to hierarchies, festivities, ecological and sanitary patterns.

Key words: xviiith century, history of food, Franciscan convent, Spain.

- 157-185 **MANTECÓN MOVELLÁN, Tomás A.** (Universidad de Cantabria. Departamento de Historia Moderna y Contemporánea)
Mujeres forzadas y abusos deshonestos en la Castilla moderna.
Manuscripts. Revista d'Història Moderna, 2002, núm. 20, p. 157-185.

La idea de *deshonestidad* refería en la Castilla moderna a una noción de sexualidad ilícitamente practicada. La historia de la sexualidad, que se ha desarrollado ampliamente en los últimos treinta años sobre las bases colocadas por Foucault, se ha concentrado básicamente sobre tres puntos: los prejuicios sexuales, la sexualidad reprimida y el control de la sexualidad desviada. También se han realizado innovadoras investigaciones sobre la sexualidad dentro y fuera del matrimonio, así como sobre la prostitución. Sin embargo, no se dispone de muchas aportaciones que estudien las conexiones entre sexo y violencia: los abusos sexuales. En esta materia la parquedad de la documentación siempre es un condicionante no fácil de salvar. Este artículo trata de superar esa dificultad. A través del estudio de los abusos sexuales a menores, el acoso sexual dentro de la casa y la violación se ofrece una explicación sobre lo que significaban los abusos sexuales o «abusos deshonestos» en la Castilla moderna.

Palabras clave: seducción, pederastia, acoso sexual, violación, Castilla moderna

Dones forçades i abusos deshonestos a la Castella moderna

En la Castella moderna, la idea de deshonestitat es referia a una noció de sexualitat il·lícitament practicada. La història de la sexualitat que s'ha desenvolupat amplament en els últims trenta anys sobre les bases col·locades per Foucault s'ha concentrat bàsicament sobre tres punts: els prejudicis sexuals, la sexualitat reprimida i el control de la sexualitat desviada. S'han fet, també, recerques innovadores sobre la sexualitat dins i fora del matrimoni i sobre la prostitució. Malgrat tot, no es disposa de gaires aportacions que estudiïn les connexions entre sexe i violència, els abusos sexuals. Sobre aquesta matèria, la migradesa de la documentació resulta sempre un condicionant difícil de salvar. Aquest article tracta de superar les esmentades dificultats. Per mitjà de l'estudi dels abusos sexuals a menors, l'assetjament sexual dins la llar i la violació ens és oferta una explicació sobre el significat dels abusos sexuals o «abusos deshonestos» a la Castella Moderna.

Paraules clau: seducció, pederàstia, assetjament sexual, violació, Castella moderna.

Rape and dishonest abuses in early modern Castile

In early modern Castile the cultural meaning of the word *dishonestity* frequently dealt with the idea of illicit sexual affairs. The history of sexuality, which has developed a lot in the last thirty years on Foucault schemes, has mainly focussed on three basic points: sexual prejudgements, inhibitions and repression. Matrimonial and extramatrimonial sex as well as prostitution have also been well studied topics. However, historical resources didn't help very much the historical research on the connexion between sex and violence: sexual abuses. This is what I study in this article. I analyze pederasty, sexual harassment and rape to get a general explanation on what «sexual abuses» or «dishonest abuses» meant in early modern Castile.

Key words: seduction, pederasty, sexual harassment, rape, Early Modern Castile

- 187-196 **ROURA I AULINAS, Lluís** (Universitat Autònoma de Barcelona. Departament d'Història Moderna i Contemporània)
«L'espasa i el llibre». Premsa i Il·lustració a Girona en el marc de la guerra contra la França de la Revolució. *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2002, núm. 20, p. 187-196.

El context de la Guerra Gran va donar peu a un ressorgiment de la publicística que, fins a cert punt, va prefigurar l'esclat de la premsa que es viuria quinze anys més tard. A la ciutat de Girona, que es trobava directament immersa en la guerra de la monarquia espanyola contra la França revolucionària, van publicar-se tres periòdics prou interessants que, fins ara, no han merescut l'atenció dels estudiosos. Entre els quals sobresurt el que, de fet, pot considerar-se com el primer periòdic adreçat explícitament als militars (*Instrucción militar o escuela histórica y moral del soldado*). L'estudi d'aquest periòdic permet remarcar la complexitat d'una conjuntura en la qual s'evidencien la presència d'una sensibilitat clarament il·lustrada, l'impacte de la Revolució francesa i el clima contrarrevolucionari que amara la guerra contra els exèrcits de la Convenció.

Paraules clau: Il·lustració, Guerra Gran, Revolució francesa, premsa, Girona

«La espada y el libro». Prensa e Ilustración en Girona, en el marco de la guerra contra la Francia de la Revolución

El contexto de la *Guerra Gran* dio lugar a una resurrección de la publicística que, hasta cierto punto, prefiguró el estallido de la prensa quince años después. En la ciudad de Girona, directamente inmersa en la guerra de la monarquía española contra la Francia revolucionaria, se publicaron tres periódicos muy interesantes que, hasta ahora, no han merecido la atención de los estudiosos. Entre ellos, sobresale el que, de hecho, puede considerarse el primer periódico dirigido explícitamente a los militares (*Instrucción militar o escuela histórica y moral del soldado*). Su análisis permite subrayar la complejidad de una coyuntura en la que se evidencian la presencia de una sensibilidad claramente ilustrada, el impacto de la Revolución Francesa y el clima contrarrevolucionario que envolvía la guerra contra los ejércitos de la Convención.

Palabras clave: Ilustración, Guerra Gran, Revolución Francesa, prensa, Girona.

«The Sword and the Book». Press and Enlightenment in Girona during the War Against the Revolutionary France

Through this article, Lluís Roura i Aulinas studies the resurgence of political publicity in the Catalan city of Girona during the so-called *Guerra Gran* —meaning great war— that faced up the Spanish Monarchy to the French Republic from 1793 to 1795.

Key words: political publicity, 1793-1795, Spanish Monarchy, French Republic, war.

- 197-211 **YETANO LAGUNA, Ana** (Universitat Autònoma de Barcelona. Departament d'Història Moderna i Contemporània)
Claret desde la perspectiva de la historia de la Contrarreforma. Aspectos de su espiritualidad y apostolado. *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2002, núm. 20, p. 197-211.

Sabido es que Claret ha sido un maestro decisivo en la formación y difusión de una cultura religiosa popular de vigencia permanente durante varias generaciones a lo largo del XIX y del XX, tanto en Catalunya como en el conjunto de España. Pues bien, el marco adecuado para estudiar su figura y las raíces de su concepción religiosa y su sensibilidad espiritual es el catolicismo definido en Trento y consolidado desde el siglo XVII. Sus maestros son directamente la Compañía de Jesús, los oratorianos y san Francisco de Sales. Pero, muy especialmente, su concepción de la misión interior es producto genuino de la reacción contrarreformista.

Palabras Clave: Antonio María Claret, Contrarreforma, catolicismo, época contemporánea.

Claret des de la perspectiva de la història de la Contrareforma. Aspectes de la seva espiritualitat i apostolat

De tots és sabut que n'Antoni Maria Claret ha estat un mestre decisiu per a la formació i la difusió d'una cultura religiosa popular de vigència permanent al llarg de diverses generacions durant els segles XIX i XX, tant a Catalunya com en el conjunt d'Espanya. El marc idoni per estudiar la seva figura i les arrels de la seva concepció religiosa i de la seva sensibilitat espiritual és el catolicisme definit a Trento i consolidat des del segle XVII. Els seus mestres han estat directament la Companyia de Jesús, els oratorians i sant Francesc de Sales. La seva concepció de la missió interior és el producte genuí de la reacció contrareformista.

Paraules clau: Antoni Maria Claret, Contrareforma, catolicisme, època contemporània.

Claret and the Counter-Reformation. Some Aspects of his Spirituality and Apostolate

This article explains the influences of the Counter-Reformation movement — with leading figures as saint Ignatius and saint Francis of Sales — on the thought of the Catalan Catholic activist, archbishop of Cuba, confessor of the Spanish queen Isabel II and saint, Antoni Maria Claret.

Key words: Antoni Maria Claret's thought, Counter-Reformation, archbishop of Cuba, Isabel II's confessor, nineteenth century.

HISTORIOGRAFIA

215-226 **BARROS, Carlos**

Manifiesto de Historia a Debate. *Manuscrits. Revista d'Història Moderna*, 2002, núm. 20, p. 215-226.

TREBALLS D'INVESTIGACIÓ

229-230 **VENTAYOL I BOSCH, Àngels**

Josep Soler i Palet: fonament de la historiografia terrassenca (1859-1921). *Manuscrits. Revista d'Història Moderna*, 2002, núm. 20, p. 229-230.

231-234 **ABAD I SENTÍS, Josep**

Les municipalitats catalanes davant la guerra Patriòtica o dels Segadors. El cas de Sabadell. *Manuscrits. Revista d'Història Moderna*, 2002, núm. 20, p. 231-234.

235-246 **Ressenyes**

Cuadernos de Historia Moderna. Monográfico. «Este tesoro lo llevamos en vasijas de barro» (Estudios de Religión y Sociedad en la España Moderna).

Revista de História das Ideias. O Estado e a Igreja. Homenagem a José Antunes (Josep Alavedra i Bosch).

Andrés-Gallego, J. (ed.) *La historia de la Iglesia en España y el mundo hispano.*

Albareda i Salvadó, J. (ed.) *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra (1705-1714). El dietari del Convent de Santa Caterina i les Memòries d'Honorat de Pallegà (Pedro Ribas i Rabassa).*

Lara Ramos, Antonio. *Iglesia y poder: propiedad y diezmos en la crisis del antiguo régimen. Guadix y su obispado (1750-1808).*

Garbelloti, Marina; Pastore, Alessandro (dirs.). *L'uso del denaro. Patrimoni e amministrazione nei luoghi pii e negli enti ecclesiastici in Italia (secoli xv-xviii) (Nàdia Varo Moral).*

NORMES DE COL·LABORACIÓ

1. Els articles hauran de ser originals i es publicaran en català o castellà. Es presentaran mecanografiats a doble espai, en fulls numerats de mida DIN A4 (30 línies de 60 espais, 280 paraules). Hom recomana que no superin les vint-i-cinc pàgines, incloent-hi gràfiques, notes i bibliografia. A la primera pàgina de l'article constarà la informació següent: títol de l'article, nom i cognoms de l'autor, professió, telèfon i adreça postal i electrònica professional; a la segona pàgina hi haurà un resum de 150 paraules en català, en castellà i en anglès, i entre tres i cinc paraules clau en les tres llengües esmentades, que permetin la classificació/identificació de l'article. Hom trametrà a més una còpia en suport magnètic en qualsevol dels processadors de text habituals.

2. Pel que fa a la bibliografia i a les referències, hom ha de considerar:

Les **al·lusions a autors** al text aniran acompanyades normalment d'una referència explícita afegida a continuació entre parèntesis (cognom de l'autor, any de publicació i eventualment la pàgina); en el cas d'una cita textual, a continuació del text s'afegirà aquesta referència entre parèntesis, en la qual constarà necessàriament la pàgina. Exemples:

[...] és a dir, no solament de la família aristocràtica o de la de qualsevol altra forma d'agrupació familiar (Petit, 1997).

[...] Les confraries i germandats responien segons Isidoro Moreno (1972: 199) a la doble necessitat d'associar-se en el marc local i d'assegurar-se la salvació eterna.

[...] en paraules de Schumpeter, la economia conquistà entre els escolàstics tardans «si no una existència autònoma, al menys sí una existència ben determinada» (Schumpeter, 1971: 136).

3. A la fi de l'article s'inclourà per ordre alfabètic una bibliografia amb les referències completes que permetin la identificació dels treballs. De la següent manera:

a) quan es tracti d'un llibre:

Castro, A. (1996). *La realidad histórica de España*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica.

(Cognoms de l'autor en minúscules, nom; any de publicació entre parèntesis; títol del llibre en cursiva o subratllat; lloc d'edició; editorial).

b) quan es tracti d'un article:

Asensio, E. (1972-1973). «Notas sobre la historiografía de Américo Castro». *Anuario de Estudios Medievales*, 8, p. 349-392.

(Cognoms de l'autor en minúscules, nom; any de publicació entre parèntesis; títol de l'article entre cometes; títol de la revista en cursiva o subratllat; volum i número; pàgines inicial i final).

Cal evitar les notes a peu de pàgina, però si són imprescindibles hauran de numerar-se i agrupar-se després del text de l'article i abans de la bibliografia. Per a les al·lusions i cites s'observaran els mateixos criteris que per a la resta del text.

4. Les taules —única denominació que s'utilitzarà per a tota mena de quadres i relacions estadístiques— numerats amb xifres aràbigues, aniran en un full apart a continuació de l'article. Tanmateix, s'hauran de referenciar explícitament al text.

5. La il·lustració s'ajustarà a les indicacions següents:

- a) Totes les figures s'hauran de presentar en paper blanc, preferentment de mida DIN A4, acompanyades del títol, la llegenda i la font. En un full apart s'afegiran les dades estadístiques amb les quals s'ha elaborat la gràfica. Tots dos fulls portaran al dors, en llapis, el nom i els cognoms de l'autor corresponent en xifres aràbigues. El text ha de fer referència explícita a les gràfiques reproduïdes.
- b) Tots els mapes s'hauran de presentar en dues còpies en paper blanc, preferentment de mida DIN A4. Hauran d'estar ben definits. Els títols, la llegenda i la font aniran només a la segona còpia. Tots dos fulls portaran al dors, en llapis, el nom i els cognoms de l'autor corresponent en xifres aràbigues. El text ha de fer referència explícita a les gràfiques reproduïdes.

6. El Consell de redacció es reserva el dret de retornar els articles que no compleixin aquestes normes o, en el seu cas, d'adaptar-los als criteris establerts.

7. El Consell de redacció comunicarà al col·laborador l'acceptació de l'article després de l'oportú examen.

NORMAS DE COLABORACIÓN

1. Los artículos habrán de ser originales y se publicarán en castellano o catalán. Se presentarán mecanografiados a doble espacio, en hojas numeradas de tamaño DIN A4 (30 líneas de 60 espacios, 280 palabras). Se recomienda que su extensión no supere las veinticinco páginas, incluyendo gráficos, notas y bibliografía. En la primera página del artículo constará la información siguiente: título del artículo, nombre y apellidos del autor, profesión, teléfono y dirección postal y electrónica profesional; en la segunda página habrá un resumen de 150 palabras en castellano, en catalán y en inglés, y entre tres y cinco palabras clave en las tres lenguas citadas, que permitan la clasificación/identificación del artículo. Se enviará además una copia en soporte magnético en cualquiera de los procesadores de texto habituales.

2. En cuanto a la bibliografía y a las referencias, habrá que atenerse a lo siguiente:

Las **alusiones a autores** en el texto irán acompañadas normalmente de una referencia explícita añadida a continuación entre paréntesis (apellidos del autor, año de publicación y eventualmente la página); en el caso de una cita textual, a continuación del texto se añadirá esta referencia entre paréntesis, en la que constará necesariamente la página. Ejemplos:

[...] es decir, no ya sólo de la familia aristocrática o de la de cualquier otra forma de agrupación familiar (Petit, 1997).

[...] Las cofradías y hermandades respondían según Isidoro Moreno (1972: 199) a la doble necesidad de asociarse en el marco local y asegurarse la salvación eterna.

[...] En palabras de Schumpeter, la economía conquistó entre los escolásticos tardíos «si no una existencia autónoma, al menos sí una existencia bien determinada» (Schumpeter, 1971: 136).

3. Al final del artículo se incluirá por orden alfabético una bibliografía con las referencias completas que permitan la identificación de los trabajos. Por tanto:

a) cuando se trate de un libro:

Castro, A. (1996). *La realidad histórica de España*. México: Fondo de Cultura Económica.

(Apellidos del autor en minúsculas, nombre; año de publicación entre paréntesis; título del libro en cursiva o subrayado; lugar de edición; editorial).

b) cuando se trate de un artículo:

Asensio, E. (1972-1973). «Notas sobre la historiografía de Américo Castro». *Anuario de Estudios Medievales*, 8, p. 349-392.

(Apellidos del autor en minúsculas, nombre; año de publicación entre paréntesis; título del artículo entre comillas; título de la revista en cursiva o subrayado; volumen y número; páginas inicial y final).

Conviene evitar las notas a pie de página, pero si son imprescindibles deberán numerarse y agruparse después del texto del artículo y antes de la bibliografía. Para las alusiones y citas se observarán los mismos criterios que en el resto del texto.

4. Las tablas —única denominación que se utilizará para todo tipo de cuadros y relaciones estadísticas— numerados en cifras arábigas, irán en una hoja aparte al final del artículo. Sin embargo, habrá que referenciarlos explícitamente en el texto.

5. La ilustración se ajustará a las indicaciones siguientes:

- a) Todas las figuras deberán presentarse en papel blanco, preferentemente en tamaño DIN A4, acompañados del título, la leyenda y la fuente. En una hoja aparte se añadirán los datos estadísticos con los cuales se ha elaborado el gráfico. Las dos hojas llevarán al dorso, en lápiz, el nombre y los apellidos del autor y el número correspondiente en cifras arábigas. El texto ha de hacer referencia explícita a los gráficos reproducidos.
- b) Todos los mapas deberán presentarse en dos copias en papel blanco, de tamaño preferentemente DIN A4. Deberán estar bien definidos. Los títulos, la leyenda y la fuente irán sólo en la segunda copia. Las dos hojas llevarán al dorso, en lápiz, el nombre y los apellidos del autor y el número correspondiente en cifras arábigas. El texto ha de hacer referencia explícita a los mapas reproducidos.

6. El Consejo de redacción se reserva el derecho de devolver los artículos que no cumplan estas normas o, en su caso, de adaptarlos a éstas.

7. El Consejo de redacción comunicará al colaborador la aceptación del artículo tras el oportuno examen.

Subscripció, compres i intercanvis:

Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona
Apartat postal 20. 08193 Bellaterra (Barcelona). Spain
Tel.: 93 581 10 22. Fax: 93 581 32 39. E-mail: sp@uab.es

Subscripció / Suscripción

Desitjo subscriure'm a *Manuscrits. Revista d'Història Moderna* a partir del número 20 (2002). Preu de subscripció: 16 €.

Deseo suscribirme a *Manuscrits. Revista d'Història Moderna* a partir del número 20 (2002). Precio de subscripción: 16 €.

Data:
Fecha

Nom i cognoms:
Nombre y apellidos

Adreça postal:
Dirección postal

Tipus de targeta de crèdit:
Tipo de tarjeta de crédito

Número de la targeta de crèdit:
Número de la tarjeta de crédito

Data de caducitat de la targeta:
Fecha de caducidad de la tarjeta:

Signatura / Firma

Preu de venda unitari dels números endarrerits: núms. 4, 5 i 7: 6 €; núms. 8 i 9: 9 €; núm. 10: 15 €; núms. 11-16: 10,82 €; núms. 17-19: 15,63 €. Núms. 1, 2, 3 i 6 exhaurits.

* Els subscriptors gaudiran d'un descompte del 15% sobre el PVP.

Los suscriptores se beneficiarán de un descuento del 15% sobre el PVP.

* Els subscriptors poden acollir-se a la compra de la col·lecció *Monografies Manuscrits* amb el mateix descompte sobre el preu de venda. Fins ara han aparegut cinc monografies:

Los suscriptores pueden acogerse a la compra de la colección *Monografies Manuscrits* con el mismo descuento sobre el precio de venta. Han aparecido hasta ahora cinco monografías.

1. AA.VV., *La cultura del Renaixement. Homenatge al pare Miquel Batllori*, 1993 (10,22 €). – 2. A. Simon Tarrés, *La població catalana a l'edat moderna*, 1996 (10,82 €). – 3. AA.VV., *Diez años de historiografía modernista*, 1997 (10,82 €). – 4. J. Antón Pelayo, *La herencia cultural. Alfabetización y lectura en la ciudad de Girona (1747-1807)*, 1998 (15,03 €). – 5. A. Espino López, *Catalunya durante el reinado de Carlos II. Política y guerra en la frontera catalana, 1679-1697*, 1997 (18,03 €).